

Slovenske ustreznice angleškega termina *fair play*

Maša Rožanc

Oddelek za prevajalstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
masa.rozanc@gmail.com

Izvleček

Članek obravnava prevodne ustreznice angleškega termina *fair play* in poskuša ugotoviti, katera izmed njih se najbolj približa širokemu pomenu, ki ga beseda nosi v angleškem jeziku. Pogledali bomo rešitve, ki jih predlagajo slovarji in ugotovitve primerjali z dejansko rabo, zabeleženo v korpusih. Ugotovitve bomo kritično ovrednotili, pri čemer si bomo pomagali s korpusi slovenskega jezika, slovarskimi priročniki in članki s področja športa.

1. Uvod

Prevzemanje anglizmov v slovenščino umeščamo na začetek 20. stoletja. Od takrat prihajajo skupaj z novostmi iz predmetnega in pojmovnega sveta, sprva večinoma tehnike in športa, danes vedno pogosteje tudi kot termini iz angleško pisane strokovno-znanstvene literature najrazličnejših področij. Jezikovna kultura kot teoretsko podprta nega knjižnega jezika jih obravnava kot preostale prevzete besede (Korošec 1985): prednost daje izraznim sposobnostim slovenščine, tj. tvorjenju poimenovanj za novosti iz domačih osnov, vendar pa mora biti: 1. domača beseda vsestransko enakovredna in 2. pravočasno tvorjena.

Pri prevajanju pojma *fair play* se pojavlja problem tako pri enakovrednosti slovenske ustreznice kot tudi pri zakoreninjenosti angleškega izraza. Načeloma sicer velja, da se tujk izogibamo, če je to smiselno in mogoče, če obstaja slovenska ustreznica in če bo krog bralcev, ki jim je sporočilo namenjeno, razumel, o čem govorimo, ko uporabimo slovensko ustreznico tujke, a se je izraz *fair play* v slovenskem prostoru že uveljavil in ni pravočasno dobil slovenske ustreznice. Športna stroka rabo angleškega izraza upravičuje z razlago, da zajema *fair play* veliko več kot le pošteno igro, kot bi se glasil dobesedni prevod. »Gre za medsebojno spoštovanje vseh, na katere se odnos nanaša, pravično delitev pridobljenih koristi, dobronamernost v dejanjih oz. neškodljivost posledic, tudi preudarnost, pogum in sočutje so kreposti, ki jih *fair play* predstavlja. Poudariti velja še, da je *fair play* pravzaprav sinonim za splošne moralne norme in humanost v odnosih nasploh in zato lahko tudi šport podredimo splošnim etičnim vrednotam. Iz teh razlogov se športna stroka drži angleške besedne zveze, ki dopušča večjo pomensko širino in gibljivost, hkrati pa ostaja skladna z jezikom športnih igrišč« (Hosta 2004).

V nadaljevanju članka si bomo pogledali angleško razlago pojma in ugotavljali, kako se z njo ujemajo slovenski prevodi. Prav tako bomo v korpusih in na spletu preverili pogostost uporabe angleškega izraza in slovenskih ustreznic. Pričakujemo, da bo angleška raba citata še vedno močno prisotna v slovenskem jezikovnem prostoru.

2. Definiranje izraza *fair play*

Enojezični spletni slovar angleškega jezika YourDictionary definira izraz *fair play* kot: the act or fact of abiding by the rules as in sports or games; fairness and honor in dealing with competitors, customers, etc. Enojezični slovar angleškega jezika Cambridge Advanced Learner's Dictionary pa pojem definira kot: -in sport, when players or teams play according to the rules and no one has an unfair advantage, - fair and honest treatment of people. Iz obeh navedenih razlag je razvidno, da je izraz *fair play* pomensko zelo obsežen. Ne gre zgolj za izraz, ki ga uporablja športna stroka, temveč se nanaša na vsa področja življenja, ko sta na preizkušnji naša poštenost in integriteta. V Velikem angleško-slovenskem slovarju (1997) lahko prevod izraza najdemo med razlago gesla *fair*, kjer je pojem *fair play* definiran kot poštena igra in nepristranost, ter med razlago gesla *play*, kjer je definiran kot pošteno ravnanje. Ne navaja pa možnosti ohranitve angleškega zapisa. Že v samem slovarju lahko torej opazimo nedoslednost.

2.1. Prenos terminologije

Posamezne jezikovne skupnosti pri prenosu strokovne terminologije uporabljajo različne strategije – na začetku izraze enostavno citirajo, kasneje jih ali prevzemajo ali adaptirajo ali pa prevajajo in ustvarjajo nove domače izraze (Dobovšek Sethna 2007). V našem primeru je citatna oblika "fair play", adaptirana oblika bi bila "fer plej" (v nadaljevanju bomo videli, zakaj v tem primeru ni možna), novi domači izrazi pa so "poštena igra" in "športni duh". »Ob navedeni usodi anglizmov v stiku s slovenščino se v strokah pojavlja še ena težnja: neposlovenjena, citatna raba v slovenskih znanstvenih besedilih. Ta raba izhaja iz sočasnega mednarodnega prestiža angleščine, iz verjetja posameznih strok, da za ubesedovanje znanstvenih besedil slovenščine kmalu ne bomo več potrebovali, in ne nazadnje iz udobnosti, ki jo omogoča nekritično prenašanje izrazov. Kakor koli, citatne besede (izjema so latinizmi v nekaterih strokah, npr. medicina, pravo) se morajo slovenščini prilagoditi vsaj v pisavi in tako postati prevzete besede, del slovenskega besedišča torej. To seveda ni mogoče takrat, ko glasovna oblika nasprotuje slovenskemu jezikovnemu sistemu, zato take besede živijo citatno, dokler se ne ustali slovenska ustreznica« (Kalin

Golob 2008). V našem primeru je torej izraz *fair play* v zapisu nemogoče prilagoditi slovenščini.

3. Raba termina *fair play* in njegovih ustreznice v slovenskem jeziku

3.1. Korpus FidaPLUS in SSKJ

S pomočjo referenčnega korpusa FidaPLUS sem opazovala dejansko rabo izraza *fair play* in njegovih slovenskih ustreznice. Preverila pa sem tudi razlago terminov v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1997). Osredotočila sem se na izraze "fair play", "fer plej", "poštena igra" in "športni duh".

IZRAZ	ŠTEVILO ZADETKOV
fair play	967
fair-play	71
fer plej	6
poštena igra	81
športni duh	214

Tabela 1: Število vseh zadetkov za določeni izraz v korpusu FidaPLUS

Iz tabele je razvidno, da je sodeč po raziskavi v korpusu FidaPLUS najpogosteje uporabljena ravno citatna oblika. *Fair play* ima visoko prednost pred slovenskimi ustreznice. Ta oblika je zelo pogosta predvsem v časopisih Dnevnik in Delo. Naletela sem na dve obliki zapisa, ki ju uporabljajo slovenski mediji. Prva je *fair play* s presledkom in druga *fair-play* z vezajem. V mnogih primerih se ne pojavlja v športnem kontekstu, temveč v kontekstu medsebojnih odnosov in v poslovnem svetu. V slovenskih publicističnih besedilih je torej najbolj uveljavljen citatni zapis. Zadetki kažejo, da je raba splošno priznana v slovenski športni stroki. V Sloveniji imamo namreč neprofitno organizacijo zasebnega značaja *Zavod za fair play in strpnost v športu*. Omenjena organizacija nudi tudi predavanja v sklopu *Fair play šole*. Izraz je torej globoko zakoreninjen. Športna stroka rabo citata utemeljuje s širokim pomenskim spektrom, ki ga izraz nosi. Termin je mednarodno uveljavljen (po svetu se podeljuje veliko nagrad za *fair play*) in nam takoj ponudi točno določene asociacije. Slovenske ustreznice pa pojem zožijo. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1997) najdemo pod geslom *fair play* naslednjo razlago: *šport. pravilni odnosi do soigralcev pri igri, tekmi: igralec ne sme nikoli pozabiti na načelo fair playa; pren. nasprotno politično stranko so pozvali, naj se ravna po enakem fair playu kot oni*. Pod geslom *fair* pa najdemo kot primer tudi izraz *fair igra*, ki je definirana kot: *pog. ki je v skladu z določenimi normami, pravili; spodoben, pošten*. Ta razlaga ne omenja športa. SSKJ torej sugerira rabo angleškega izraza in v svoji razlagi omeni tudi preneseni pomen termina.

Možnost slovenjenega zapisa *fer plej* smo ovrgli že na začetku poglavja, prav tako pa nam FidaPLUS zanj pokaže le šest zadetkov, od tega štiri iz istega časopisa.

Slovenska ustreznica *poštena igra* se v korpusu FidaPLUS pojavi 81-krat, kar je veliko manj od citatne oblike. Zanimivo

je, da sta bila v nekaterih primerih (v časopisu Delo in v časopisu Dolenjski list) uporabljena oba izraza – najprej angleški, potem pa v oklepaju še slovenski. Takšen izid lahko znova utemeljujemo z ožjim pomenskim poljem slovenske ustreznice, ki v rabo ni prišla dovolj hitro, da bi v naših asociacijah nadomestila angleško. V SSKJ naletimo na izraz *poštena igra* med razlago gesla *pošten*, in sicer: *nav. ekspr. ki je v skladu z določenimi normami, pravili*. Razlaga ne namiguje na rabo v športni stroki.

Poglejmo si še rabo slovenske ustreznice *športni duh*, ki ima v korpusu FidaPLUS 214 zadetkov. Rabo te slovenske ustreznice omenja Milan Hosta: »/.../ gre za kompleksen in zahteven pa vendarle samoumeven pojav ustvarjanja tekmovalnega vzdušja, kjer športniki skupaj s sodnikom (če je le ta prisoten) vzpostavijo bolj ali manj ohlapne kriterije razumevanja in uveljavljanja pravil.« »Športni duh je torej najbližje pomenu, ki ga nosi besedna zveza *fair play*« (Hosta 2004). Hosta se na tem mestu osredotoča na pomen, ki mora biti pri prevzemanju tujih besed ohranjen. V slovarju SSKJ ne najdemo izraza *športni duh*.

3.2. Pojavitve na spletu

Izraze sem iskala s pomočjo spletnega brskalnika Google. Pri iskanju ustreznice na spletu se pojavi problem, saj je težko določiti, kolikšen delež najdenih spletnih strani, ki vsebujejo termin *fair play*, je dejansko slovenskih. S pomočjo naprednega iskanja sem se po najboljših močeh potrudila izločiti tujejezične spletne strani, a vseeno ne moremo govoriti o natančnih številkah. Pri raziskovanju sem se znova osredotočila na osnovne edninske oblike izrazov.

Ugotovitve kažejo, da je na slovenskem spletu močno razširjena citatna oblika, saj je bilo zadetkov več kot 20.000. Uporabljajo jo spletni časopisi, javne ustanove, kot npr. šole, pojavlja se na spletnih straneh nekaterih mestnih občin (Celje), uporablja pa jo tudi sama Nogometna zveza Slovenije, kar ponovno priča o splošni razširjenosti in uveljavljenosti termina *fair play*. Največ zadetkov kaže, da je citatna oblika najpogosteje uporabljena v zvezi s športom in tekmovanji. Slovenjena oblika *fer plej* se pojavlja redko, večinoma na spletnih forumih in blogih, kjer je jezik bolj sproščen in se ne ozira vedno na slovnična in pravopisna pravila. *Poštena igra* se pojavi v 909 primerih, največkrat na straneh spletnih časopisov in na forumih. V nekaterih primerih se pojavi kot obrazložitev termina *fair play*. Zanimivo je, da se na spletni strani Zavoda RS za zaposlovanje pod opisom poklica športnik/športnica znajdejo vse tri možnosti: »Danes profesionalni šport postaja vse bolj panoga, ki jo poganjajo mediji in farmacevtski izdelki, zato je ferplej (*fair play* - poštena igra) pogosto v ozadju.« *Športni duh* se na slovenskem spletu pojavi v več kot 30.000 primerih, kar kaže, da je v slovenskem prostoru precej razširjen. Vseeno pa se je potrebno vprašati, ali se v našem dožemanju med izrazoma *fair play* in *športni duh* pojavijo kakšne pomenske razlike. Opazila sem namreč, da se športni novinarji pri opisovanju športnih tekmovanj večinoma zatekajo k rabi citatnega zapisa, medtem ko je slovenska ustreznica *športni duh* največkrat omenjena pri opisovanju športov in njegovih osnovnih vrednot.

4. Zaključek

Dobljeni rezultati potrjujejo predpostavko, da bo citatni zapis močno razširjen v slovenskem prostoru. Najdemo ga tudi

med gesli v SSKJ, kar nakazuje na splošno uveljavljenost termina. Športna stroka se večinoma drži angleškega zapisa, ki je mednarodno uveljavljen in je povezan z dojemanjem širokega spektra konceptov. Slovenske ustreznice se po njihovem mnenju ne približajo pomenu, ki ga nosi angleški izraz. Po drugi strani nam slovarji ponudijo več različnih prevodov, a med njimi nikoli ne dopustijo originalnega zapisa, kar kaže na nedoslednost pri prevajanju. Ugotovili smo, da se raba adaptiranega izraza *fer plej* v slovenskem prostoru ni uveljavila. Se pa izraz v tej obliki pojavlja na forumih in v govorjenem jeziku. *Poštena igra* je sicer dobesedni prevod izraza *fair play*, a korpus FidaPLUS in spletna raba beležita presenetljivo malo zadetkov, čeprav najdemo takšen prevod tudi v slovarju. Presenetljivo veliko zadetkov pa na spletnih straneh najdemo tudi za *športni duh*. Ta naj bi se dobro približal pomenskemu polju originala, kjer gre za medsebojno spoštovanje, pravičnost, preudarnost, prav tako pa tudi za splošne moralne norme in pravila, ki jih zlahka prenesemo na ostala področja življenja.

Sama sem mnenja, da bo v rabi še naprej ostal citatni izraz *fair play*, ki se ga je slovenska javnost že dodobra navadila in ga uporablja večina športnih strokovnjakov, njegovega pomena pa se učijo tudi v šolah. Menim pa tudi, da bo morala biti slovenska jezikovna skupnost v bodoče bolj pozorna na prevzemanje tujk. Vsakič znova bi bilo potrebno dobro razmisliti, ali je morda možno pomen tujke izraziti tudi s slovensko besedo. Če da, potem je potrebno hitro ukrepati in pravočasno tvoriti ustrezen slovenski izraz.

5. Viri in literatura

- Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 2008. Elektronska izdaja. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dobovšek Sethna, Jelisa, 2007: Prenos terminologije in jezikovno načrtovanje – primeri iz Japonske in Slovenije. V: Orel, Irena (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. 711–720. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- FidaPLUS*. Dostopno na <http://www.fidaplus.net> (29. 12. 2009).
- Grad, Anton, Ružena Škerlj in Nada Vitorovič, 1999: *Veliki angleško-slovenski slovar*. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS.
- Hosta, Milan, 2004: Fair play in šport. *Trener*. 69-70.
- Kalin Golob, Monika, 2008: *Jezikovnokulturni pristop h knjižni slovenščini*. Ljubljana: Založba FDV.
- Korošec, Tomo, Dular, Janez, 1985: *Slovenski jezik 4*. Maribor: Založba Obzorja.
- Nogometna zveza Slovenije, 2009: *Fair play*. Dostopno na <http://www.nzs.si/nzs/fair-play> (29.12.2009).
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*, 1997. Elektronska izdaja. Ljubljana: DZS, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Amebis.
- YourDictionary*. Dostopno na <http://www.yourdictionary.com/fair-play> (29.12.2009).
- Zavod RS za zaposlovanje: *Identifikacija poklica športnik/športnica*. Dostopno na <http://www.ess.gov.si/SLO/Ncips/OpisiPoklicev/Sportnik.pdf> (29.12.2009).